

Fejes Imre (1943–2006)

Tragikus váratlansággal érkezett a fájdalmas értesítés: életének 63. évében örökre eltávozott közülünk Fejes Imre geofizikus, amatőr csillagász, a budapesti Uránia Bemutató Csillagvizsgáló egykori munkatársa. Az Uránia „hőskorának” második nemzedékéhez tartozott, azok közé, akiknek jelentős része volt a magyarországi amatőr csillagászati mozgalom megalapozásában. Diákként kapcsolódott be az amatőr-munkába, majd hosszú megszokítás után – sok éven át külföldön dolgozott – egy évtizede újból az MCSE aktív tagja lett.

Budapesten született, 1943. április 11-én. A csillagászat szeretete „családi hagyomány” volt: édesapja, Fejes Lajos 1958-tól a budapesti Uránia tevékeny tagja lett, és hamarosan az akkor még középiskolás Imre is rendszeres észlelőjévé vált az ez idő tájt kiszélesedő megfigyelő munkának. Amíg az idősebb Fejes az ismeretterjesztésbe, a távcsöves bemutatókba kapcsolódott be, Imre már fiatalon is az észlelő és a feldolgozó tevékenységhez vonzódott. Jóformán minden akkoriban végzett rendszeres megfigyelési sorozatban ott találjuk a nevét.

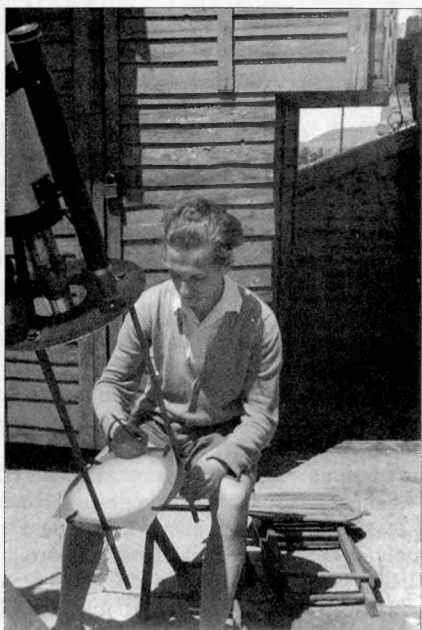
Főként a Nap észlelését végezte szívesen, 1958-ban pl. hét megfigyelő közül az összes naprajz egynegyedét ő készítette. De megtaláljuk a változócsillag-megfigyelők, a bolygó-rajzolók, a Hold és a meteorrajok észlelői között. Szinte természetes, hogy 1959-ben a második jósvafői Perseida-észlelőtábornak is oszlopos tagja lett. Az American Association of Variable Star Observers kimutatása szerint az 1948–61 közt felhasznált 2482 magyar adatból tőle 266 fénybecslését használták fel, amelyeket 1958–61 közt végzett. Néhány hold- és napfogyatkozás pontos észlelésének és több üstökös fénymérés (éppenséggel nem gyors és könnyű) munkájának részese volt.

A napészlelés azonban különösen érdekelte. Hazánkban ő kezdte meg a szabad szemmel látható napfoltok rendszeres feldolgozását, összehasonlítva a szabadszemes látványt a napkorongrajzokkal. (Erről a tárgyról értékes cikke jelent meg a Csillagos Ég 1959/1. számában.) Ugyancsak követte a napfoltok belső változása, és e téren német nyelven is közölt kiértékelést egy kettészakadó nagy folt gyors sajátmozgásáról. A leírásoknál azonban szívesebben magyarázta el élőszóban az ismereteit, és nem egy nála is fiatalabb amatőrnek adott kedvet, indítást, ötleteket a műkedvelő tevékenységhez.

Egyetemi évei alatt csökkent a csillagász-munkája, az alapos tanulást érthetően előbbre valónak tekintette az amatőr tevékenységnél. A Csillagászat Baráti Körének alapítói közt (1963-ban) azonban az idősebb és az ifjabb Fejest egyaránt ott találjuk. Mint geofizikus azután többnyire a terepen dolgozott, és egy évtizeden át a mongóliai magyar geofizikai expedícióval hazájától távol tevékenykedett. Talán az utolsó magyar geofizikus volt, aki az Eötvös-féle torziós ingával gyakorlatban is tudott gravitációs méréseket végezni (erről írta diplomamunkáját). Családjá is lekötötte. Házassága egyébként az amatőr mozgalomhoz kapcsolódott. Kulin György a hozzá érkező, hatalmas levéltömeg egy részét a témában járatos munkatársainak adta át megválaszolásra. Így került Imréhez egy gimnazista kislány kérdése. A válaszból levelezés, a levelezésből házasság lett. (E házasságból két gyermeke született: Erika és Attila.) A hosszú mongóliai expedíció után feleségével szívesen tett kisebb-nagyobb turista utakat a közeli és távolabbi külföldre.

A csillagászat iránti vonzalma azonban ezekben az években is megmaradt, és amerre csak megfordult, kereste az ilyen vonatkozású múzeumi emlékeket, műtárgyakat is. Kulin György születésének 90. évfordulójának ünnepén pedig visszatért az „új” MCSE-be. Ettől kezdve a mozgalom állandó résztvevője lett. Nem csak az előadásokon és a nagyobb rendezvényeken találkozhattunk vele, de ha kellett, tevékenyen is bekapcsolódott a munkákba. A saját kényelmét és programját is nem egyszer feláldozta, hogy a Vénusz-átvonulás vagy egy-egy napfogyatkozás nyilvános bemutatásában segítsen. Ügyesen továbbfejlesztette a félautomata kézi vezérlésű parallaxikus fényképező-tengelyrendszert, és a könnyen elkészíthető eszközt szívesen mutatta be a Nógrád megyei Gedőc-tetői táborban, majd a Meteorban is leírta. Jól fényképezett, a korai amatőr-megmozdulásokat a felvételei is dokumentálják.

Már fiatalon a nagy pontosság és megbízhatóság jellemezte, és ez a tulajdonsága az évtizedek során csak megerősödött. Szívesen segített mindenben de – talán túlzott szerénységgel – nem tolta előtérbe magát. Nem volt zárkózott, de igazán csak a hasonló érdeklődésűek körében nyílt ki, és beszélt útjairól, tapasztalatairól. (A csillagászat mellett a kisvasutak támogatói közé is eljárt.) A csillagászatnak majdnem fél évszázadon át hűséges kedvelője, az ismeretek terjesztője maradt. Csak egyszer vált hűtlenné régi barátaihoz: amikor 2006. november 2-án végleg elhagyott bennünket. Emlékét (hivatalos munkájának eredményei mellett) a szakcikkben közzé tett vagy feldolgozott és a csillagászati archívumokban őrzött észlelései mellett barátai is megőrzik.

Fejes Imre 1962-ben, a 19 cm-es Plössl-refraktornál, napfolttrajzolás közben

BARTHA LAJOS

Berkó Ernő kisbolygója

A 2002 BO ideiglenes jelölésű kisbolygót Sárneckzy Krisztián és Heiner Zsuzsanna (Szegedi Tudományegyetem) fedezte fel 2002. január 16-a rendkívül jó átlátszóságú éjjelen az MTA Konkoly Thege Miklós Csillagászati Kutatóintézet piszkés-tetői 60 cm-es Schmidt-teleszkópjával. A felvételeken alig 20,5–21 magnitúdós, mindössze 2–3 km átmérőjű égitestet néhány korábbi éjszakán készült felvételen is megtalálták, amelyek a 82P/Gehrels 2-üstökös újrafelfedezését célozták meg. A következő egy hónapban több Észak-Amerikában működő kisbolygókereső program észlelte, a pontos pályaszámítások alapján pedig 2000-ben készült képeken sikerült a nyomára

akadni. Miután 2003-ban és 2004-ben ismét megfigyelték, 95179-es sorszám alatt véglegesen lajstromba vették. Az égitest a fő kisbolygóöv belső részén kering, 3,71 év alatt kerüli meg a Napot. Mivel kedvező esetben sem fényesedik 17,5 magnitúdó fölé, észlelése csak fotografikus úton lehetséges. Következő szembesítése 2006. május végén lesz, de akkor csak 19 magnitúdóig fog fényesedni.

A Szegedi Tudományegyetem irányítása alatt folyó program vezetői fontosnak tartják, hogy a megszámozott kisbolygókat jeles magyar személyekről és híres magyar tájakról nevezzék el. Régi hagyomány, hogy azok az amatőr csillagászok is kapnak egy-egy kisbolygót, akik valamilyen felfedezéssel gyarapították csillagászati ismereteinket. Így esett a választás a Ludányhalásziiban élő Berkó Ernőre, aki az 1999-ben jelű szupernóva független felfedezője, és eddig több mint 160 ismeretlen kettőscsillagot azonosított a már ismert párokról készített CCD-felvételein. A kisbolygó kiválasztásában pedig a 2002 BO jelölésben található BO betűkombináció játszott szerepet, amely a sikeres észlelő vezetéknevének első és utolsó betűire utal.

Új szerveren az MCSE

Egyesületünk internetes infrastruktúrája az elmúlt év végén új szerverre költözött. Dolánszky György tagtársunk felajánlásának köszönhetően az MCSE 2006 őszén egy használt, ámde erős és megbízható szerverre tett szert, így megnyílt a lehetőség, hogy a többek között az MCSE-honlapokat is kiszolgáló, több mint két éve használt, sajnos nem kellően stabil gépet lecseréljük.

Némi tuningot követően 2006 novemberének második felében kezdődött meg a fokozatos átállás, amely december közepéig tartott. Ennek keretében egy biztonságosabb, stabilabb, megbízhatóbb üzemeltetési környezetet alakítottunk ki, egyúttal a szerveren honlapokat üzemeltető felhasználóknak új jogosultságokat osztottunk ki. A nagyobb portálokat működtető szoftverkörnyezetet is sikerült optimalizálni. A szervercserével elért nagyobb kapacitással ismét megnyílt a mód a tartalmi fejlesztések előtt.

A csillagászati levelezőlisták átállása történt meg az utolsó lépcsőben, amely technikai okokból néhány napos technikai szünettel járt (az olvasók türelmét ezúton is köszönjük). Az átállás során új spamszűrőt is beüzemeltünk, amelytől azt reméljük, hogy megszűnik az utóbbi időben sajnálatos módon a levelezőlistákat is elárasztó leveleszemé-tömeg.

Ezúton szeretnénk felhívni tagtársaink figyelmét arra, hogy az MCSE szerverén továbbra is lehetőség van a piacinál jóval alacsonyabb havidíj fejében, reklámmentes felületen, a „csillagaszat.hu” domain név alatt (pl. honlapom.csillagaszat.hu) csillagászati témájú saját weblap elhelyezésére. További információkkal Tepliczky István (tepi@mcse.hu) tud szolgálni.

Szeretnénk megköszönni az átállás munkálataiban oroszlánrészt vállaló Nagy Zoltán Antal és Balogh Emese, a programkódok javításában Balaton László, Tordai Tamás, a szerverbővítésben és a szállításban, valamint az adminisztratív ügyintézésben segédkező Tepliczky István munkáját, felhasználóinknak pedig az átállás során tanúsított türelmet.

MCSE

MCSE HELYI CSOPORTOK ÉS CSILLAGÁSZATI EGYESÜLETEK ORSZÁGOS KONFERENCIÁJA

Baja, 2007. március 23–25.

PROGRAMTERVEZET

2007. március 23, péntek: érkezés, regisztráció, szobák elfoglalás: 17:00-tól kezdve
18:00 vacsora, utána az MCSE Helyi Csoportok prezentációi (20 perc/csoport)

2007. március 24, szombat:

09:00 Reggeli, további hazai csillagászati egyesületek képviselőinek érkezése 9:00-tól kezdve
10:00 OM szakállamtitkári prezentáció – és a hozzá kapcsolódó fórum
11:00 A hazai nonprofit szféra, az 1% és az NCA, hazai pályázati lehetőségek
12:00 EU keretprogramok, pályázati lehetőségek (fő irányok, „hogyan kezdjük el?”)
13:00 Ebédszünet
14:00 Egy sikeres hazai csillagászati pályázat példája (Hegyhátsál)
14:30 Egy futó EU-s pályázat bemutatása
15:00 Megmentésre vár a bicskei csillagvizsgáló (MCSE)
16:00 2007: Nemzetközi Heliofizikai Év; 2009: a Csillagászat Nemzetközi Éve
16:30 „Ötletbörze”: összefogást igénylő, nagy ívű csillagászati beruházási tervek (pl. mecseki illagvizsgáló és az Első Magyar Űrszínház)
17:30 Összefoglaló, rövid elemzés és vita a jelenlegi hazai helyzetről, a közeljövőről
18:00 Vacsora, utána az MCSE Helyi Csoportok és más egyesületek prezentációi

2007. március 25, vasárnap:

08:30–09:30 reggeli, szállások elhagyása, a Közgyűlésen is résztvevők átkalauzolása
10:00 **AZ MCSE 2007. ÉVI RENDES KÖZGYŰLÉSE** (határozatképtelenség esetén a megismételt közgyűlést változatlan programmal 10:30-ra hívjuk össze)
10:00 Elnöki megnyitó
10:30 Titkársági beszámoló
11:00 A Számvizsgáló Bizottság jelentése
11:10 Hozzászólások, közérdekű bejelentések
11:30 Csillagos-égbolt rezervátum a Zselicben (Kolláth Zoltán előadása)
12:15 Százötven éve született Gothard Jenő (Bartha Lajos előadása)
13:00 Zárszó

A konferencia helyszíne: BKMÖ Bajai Közoktatási Intézménye és Diákotthona, Baja, Barátság tér 18.

Figyelem! A Közgyűlés helyszíne: Magyarországi Németek Általános Művelődési Központja, Baja, Duna u. 33. A közgyűlésen való részvétel ingyenes.

Részvételi díj: teljes ellátás a teljes tartamra: 8800 Ft/fő, 24/25-ére: 6400 Ft/fő

A korlátozott befogadóképesség miatt **kérjük a részvételi szándékot** jelezni a borko@alcyone.bajaobs.hu és a hege@electra.bajaobs.hu címen jelezni. **Fizetés a helyszínen!**

Jelentkezés, előadási és poszteres (tablós) bemutatkozási ajánlatok: Dr. Borkovits Tamásnál, tel.: 06-79-424-027 (munkaidőben), fax: 06-79-427-001, E-mail: borko@alcyone.bajaobs.hu